

MARCIN ADAMCZYK

UNIwersytet Wrocławski
Instytut Studiów Międzynarodowych
Zakład Studiów nad Bezpieczeństwem
E-MAIL: MARCIN.AMADEUSZ.ADAMCZYK@GMAIL.COM

Wyznaczniki ewolucji chińskiej polityki zagranicznej zawarte w *Białej Księdze Obrony* (2014)

STRESZCZENIE

Celem niniejszej pracy jest analiza przejawów zmiany zachodzącej w polityce zagranicznej Chińskiej Republiki Ludowej, które znajdują się w „Białej Księdze” wydanej w 2015 roku. Autor zamierza uzupełnić krajowe badania i przybliżyć czytelnikom treść oraz funkcje ostatniej edycji chińskiej strategii bezpieczeństwa, a także wskazać i objaśnić przejawy rosnącej asertywności polityki Pekinu. Ponadto opracowanie zawiera szczegółowe informacje na temat rosnących nakładów na obronność w Chinach, z uwzględnieniem zadań, jakie Pekin stawia przed swoimi siłami zbrojnymi, oraz zapowiadanych kierunków ich modernizacji. Nie bez znaczenia jest również analiza chińskiej perspektywy otoczenia międzynarodowego i znaczenia zasady nieingerencji w polityce zagranicznej ChRL.

SŁOWA KLUCZOWE

Chiny, *Biała Księga Obrony*, Azja i Pacyfik, ewolucja polityki zagranicznej

Wprowadzenie do badań

Pod koniec stycznia 2017 roku na konferencji prasowej po zakończeniu światowego forum ekonomicznego w Davos padły słowa, które zapewne przejdą do annałów historii. Dyrektor generalny w Departamencie Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych chińskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych Zhang Jun oświadczył, że Chiny są gotowe wziąć na siebie rolę świa-

towego lidera, jeżeli tylko zajdzie taka potrzeba¹. Słowa te są o tyle znaczące, że prawdopodobnie po raz pierwszy przedstawiciel ChRL tak wysokiej rangi mówi wprost o mocarstwowym ambicjach Pekinu, które zdecydowanie wykraczają poza dotychczasową politykę „utrzymywania niskiego profilu”². Marcin Kaczmarski zwraca uwagę, że przewodniczący Xi Jinping doprowadził do zmiany dyskursu i stał się autorem polityki „dążenia do osiągnięć”³. Wydaje się zatem, że są to coraz wyraźniejsze symptomy ewolucyjnej zmiany zachodzącej w polityce zagranicznej⁴ Chińskiej Republiki Ludowej.

Celem niniejszej pracy jest analiza owych symptomów, które zawarte są w *Białej Księdze Obrony* opublikowanej przez chińskie Ministerstwo Obrony Narodowej w 2015 roku. W polskiej nauce brakuje dogłębnych analiz tej edycji chińskiej strategii bezpieczeństwa – dostępne są jedynie opracowania o charakterze przyczynkarskim, przygotowane niejako „na gorąco”, tuż po publikacji „Księgi”⁵. Autor zamierza więc uzupełnić krajowe badania i przybliżyć czytelnikom treść oraz funkcje ostatniej edycji chińskiej strategii bezpieczeństwa, wskazując i objaśniając przejawy rosnącej asertywności polityki Pekinu. Opracowanie to, w myśl wyszczególnionych przez Earla Babbie’ego wiodących celów badań w naukach społecznych, ma za zadanie opisać, eksplorować oraz wyjaśnić analizowane zjawisko⁶. Autor dąży w związku z tym do odpowiedzi na następujące pytania badawcze: Jaka jest chińska percepcja środowiska międzynarodowego? Jakie funkcje pełni regularnie

¹ J. Chin, *China Says Prepared to Lead Global Economy if Necessary*, [online] <http://www.wsj.com/articles/china-says-prepared-to-lead-global-economy-if-necessary-1485178890> [dostęp: 1.05.2017]; *Diplomat Says China Would Assume World Leadership if Needed*, [online] <http://www.reuters.com/article/us-china-usa-politics-idUSKBN1570ZZ> [dostęp: 1.05.2017].

² M. Kaczmarski, *Jedwabna globalizacja. Chińska wizja ładu międzynarodowego*, „Punkt Widzenia OSW” 2016, nr 60, s. 11.

³ Ibidem.

⁴ Rozumianej jako „rodzaj [...] zewnętrznej działalności [państwa] pozostającej w ścisłych relacjach z [...] polityką wewnętrzną”. Cyt. za: *Polityka zagraniczna*, [w:] *Leksykon politologii*, red. A. Antoszewski, R. Herbut, Wrocław 2004, s. 331.

⁵ M. Kaczmarski, *Chiny publikują białą księgę nt. strategii wojskowej*, [online] <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2015-06-10/chiny-publikuja-biala-ksiega-nt-strategii-wojskowej> [dostęp: 1.05.2017]; M. Dura, *Chińska „Biała Księga” budzi obawy świata*, [online] <http://www.defence24.pl/232068,chinska-biala-ksiega-budzi-obawy-swiate> [dostęp: 1.05.2017]; M. Myszkievicz, *Chiny przedstawiły nową strategię wojskową*, [online] <http://www.psz.pl/139-chiny/chiny-przedstawily-nowa-strategie-wojskowa> [dostęp: 1.05.2017].

⁶ E. Babbie, *Badania społeczne w praktyce*, tłum. A. Kłoskowska-Dudzińska, Warszawa 2005, s. 111–113.

publikowana strategia bezpieczeństwa? Jakie symptomy zmiany polityki zagranicznej można zaobserwować w „Białej Księdze” 2014? Które z przejawów zmiany mogą powodować rosnące obawy w krajach rejonu Azji i Pacyfiku co do chińskich intencji? W efekcie powinna zostać udowodniona hipoteza o następującej wyraźnej zmianie w chińskiej polityce zagranicznej. Zastosowane metody badawcze to analiza treści oraz metody jakościowe.

W celu przeprowadzenia badań autor skorzystał z oficjalnego dokumentu Ministerstwa Obrony Narodowej ChRL (w języku angielskim), a także z licznych opracowań naukowych w języku polskim i angielskim (wraz z opublikowanymi wcześniej wynikami własnych badań) oraz cieszących się rosnącą popularnością źródeł elektronicznych w formie raportów i analiz czołowych zagranicznych *think tanków* i portali. Niektóre kwestie zostaną tu jedynie zasygnalizowane, a zamieszczone odesłania pozwolą na szersze zapoznanie się z tematem.

„Biała Księga” i jej funkcje

Bez wątplenia wraz z końcem zimnowojennej rywalizacji stosunki międzynarodowe stały się bardziej transparentne, czego przejawem jest choćby rosnąca skłonność decydentów w wielu krajach do publikowania jawnych dokumentów prezentujących obowiązującą strategię bezpieczeństwa danego państwa. Jak podkreśla Mirosław Smolarek, to, co do tej pory było tajne, stało się jawne. Wyróżnia on trzy obszary polityki bezpieczeństwa, będące przedmiotem szczególnej troski społeczności międzynarodowej: strategia obrony, rozbudowa i modernizacja sił zbrojnych oraz ich potencjalne użycie (ze szczególnym uwzględnieniem broni jądrowej, a szerzej broni masowego rażenia). Dokumenty te zależnie od kraju nazywane są „białymi księgami (obrony)”, „strategiami bezpieczeństwa”, „koncepcjami strategicznymi”⁷. Chiny swoją pierwszą „Białą Księgę” opracowały w 1995 roku, następną w 1998 roku⁸ – od tej pory regularnie co dwa lata prezentowana jest kolejna edycja⁹. Zdaniem Smolarka Pekin publikuje swoją strategię bezpieczeń-

⁷ M. Smolarek, *Narodowa strategia obrony Chińskiej Republiki Ludowej*, „Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa” 2012, nr 2, s. 11.

⁸ White Papers. China’s Military Strategy. The State Council Information Office of the People’s Republic of China, May 2015, Beijing, [online] <http://eng.mod.gov.cn/Database/WhitePapers/index.htm> [dostęp: 12.04.2017].

⁹ Należy zaznaczyć, iż pojawiające się gdzieniegdzie rozbieżności co do roczników kolejnych edycji biorą się stąd, iż księgi wydawane są na wiosnę – i tak omawiana w niniejszym artykule „Biała Księga” 2014 została wydana w maju 2015 roku (dlatego w niektó-

stwa, by „wnieść wkład w budowę wzajemnego zaufania pomiędzy krajami regionu, jak również w skali globalnej”¹⁰. Jest to niewątpliwie jedna z funkcji zewnętrznych chińskiej „Białej Księgi”. W tym ujęciu jej adresatem jest cała społeczność międzynarodowa *sensu stricto*, ze szczególnym uwzględnieniem krajów regionu Azji i Pacyfiku.

Paweł Sokala podkreśla, że w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku trzy czynniki: dynamiczny wzrost gospodarczy¹¹, agresywna polityka ChRL względem spornych wysp na Morzu Południowochińskim¹² oraz wywołanie tak zwanego trzeciego kryzysu tajwańskiego¹³, walnie przyczyniły się do „wzrostu obaw państw całego regionu przed coraz wyraźniej rysującym się nad Azją Wschodnią cieniem rosnącej potęgi Kraju Środka”¹⁴. Należy przy okazji podkreślić, że ówczesne postępowanie chińskich decydentów stanowiło wyraźne złamanie tak zwanej doktryny 24 znaków, sformułowanej przez Deng Xiaopinga w 1991 roku¹⁵. Na recepcję Chin w regionie i na świecie niewątpliwie wpłynęła także brutalna rozprawa z demonstrantami na placu Tian’anmen¹⁶. Należy zgodzić się z Sokalą, że Chińczycy dość szybko

rych źródłach wtórnych bywa określana mianem „Białej Księgi” 2015), jednak w oficjalnych źródłach chińskich widnieje rok 2014, gdyż tego roku dotyczy analiza sytuacji międzynarodowej.

¹⁰ M. Smolarek, op. cit., s. 11.

¹¹ M. A. Kolka, *Czynniki wzrostu PKB i perspektywy rozwoju gospodarczego Chin do 2015 roku*, „Międzynarodowe Stosunki Gospodarcze – Wybrane Podmioty i Procesy Gospodarki Światowej” 2012, nr 122, s. 139–141; zob. szerzej: A. Brunet, J. P. Guichard, *Chiny światowej hegemonem?*, tłum. A. Bilik, Warszawa 2011, *passim*.

¹² Zob. E. Haliżak, *Spór o archipelagi na Morzu Południowochińskim – znaczenie dla międzynarodowego prawa morza i bezpieczeństwa w regionie*, [w:] *Prawo, instytucje i polityka w procesie globalizacji. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Januszowi Symonidesowi*, red. E. Haliżak, R. Kuźniar, Warszawa 2003, s. 174–200; J. Symonides, *Spory terytorialne na Morzu Południowochińskim. Czy powrót „dyplomacji kanonierek”?*, „Stosunki Międzynarodowe” 2012, nr 2, s. 33–58.

¹³ Zob. A. Scobell, *Show of Force: Chinese Soldiers, Statesmen, and the 1995–1996 Taiwan Strait Crisis*, „Political Science Quarterly” 2000, No. 115, s. 227–246; Q. Chen, *The Taiwan Strait Crisis. Causes, Scenarios, and Solutions*, [w:] *Across the Taiwan Strait: Mainland China, Taiwan, and the 1995–1996 Crisis*, ed. S. Zhao, New York 1999, s. 127–162.

¹⁴ P. Sokala, *Strategia regionalna Chińskiej Republiki Ludowej*, „Forum Politologiczne” 2008, nr 8, s. 32.

¹⁵ Według Denga kolejne generacje chińskich przywódców powinny „obserwować spokojnie, zabezpieczyć naszą pozycję, działać ostrożnie, skrywać nasze możliwości zyskując czas, nie afiszować się z naszą potęgą i nie aspirować do przywództwa” (cyt. za: *ibidem*, s. 33).

¹⁶ M. Adamczyk, *Najważniejsze zagadnienia stosunków chińsko-japońskich po II wojnie światowej*, „Racja Stanu” 2015–2016, nr 2–1 (18–19), s. 72; *idem*, *W kierunku podwa-*

wyciągnęli wnioski ze sprokurowanego przez siebie niekorzystnego obrotu spraw w postaci zahamowania procesu redukcji obecności Stanów Zjednoczonych na obszarze Azji i Pacyfiku oraz wyłonienia się pod ich auspicjami nieformalnej koalicji zaniepokojonych chińską polityką państw regionu¹⁷. Nacisk w polityce zagranicznej został położony na takie instrumenty *soft power*¹⁸, jak atrakcyjność chińskiej kultury i języka, które promowane są za pośrednictwem dynamicznie rosnącej liczby Instytutów Konfucjusza¹⁹, zdobywającej szeroką popularność kinematografii²⁰ czy tradycyjnych i elektronicznych mediów chińskich publikujących/nadających w wielu językach²¹. Również regularnie publikowana „Biała Księga” miała odegrać w tym procesie swoją poczesną rolę. Wynika stąd kolejna z jej funkcji zewnętrznych, którą Sokala opisuje jako „złagodzenie szerzącej się [...] wśród sąsiadów (i szerzej, w całym świecie) opinii o chińskim zagrożeniu”²², zaś Anita Krzyżanowska wskazuje, że chodzi o „próbę uspokojenia społeczności międzynarodowej i przekonania jej, że militarny rozwój Chin nie stanowi zagrożenia”²³.

Warto w tym miejscu rozwinąć kwestię obaw społeczności międzynarodowej i pochylić się nad jej przyczynami. W ostatnich kilkunastu latach mamy do czynienia nie tylko z bardziej zdecydowaną polityką Pekinu względem spornych wysepek na Morzach Południowo- i Wschodniochińskim²⁴, ale również z wieloma wydarzeniami o charakterze symbolicznym, jak na przy-

żenia statusu państwa hegemonicznego: historia stosunków chińsko-amerykańskich do 2010 roku, „Symbolae Europaeae” 2016, nr 9, s. 51.

¹⁷ P. Sokala, op. cit., s. 32.

¹⁸ Zob. szerzej: R. Kuźniar, *Międzynarodowe stosunki polityczne*, [w:] *Stosunki międzynarodowe. Geneza, struktura, dynamika*, red. E. Haliżak, R. Kuźniar, Warszawa 2006, s. 122–128.

¹⁹ A. W. Ziętek, *Soft power Chińskiej Republiki Ludowej. Soft power z chińską specyfiką*, „Teki Komisji Politologii i Stosunków Międzynarodowych” 2010, nr 5, s. 138; M. Adamczyk, *Instytuty Konfucjusza jako narzędzie chińskiej miękkiej siły*, „Ogrody Nauk i Sztuk” 2016, nr 6, s. 243–246.

²⁰ A. W. Ziętek, op. cit., s. 138; M. Adamczyk, *Media we współczesnym państwie totalitarnym na przykładzie Chińskiej Republiki Ludowej*, [w:] *Media XXI wieku. Studia interdyscyplinarne*, red. A. Momot, A. Drabina, Wrocław 2016, s. 18–22.

²¹ A. W. Ziętek, op. cit., s. 137.

²² P. Sokala, op. cit., s. 32–33.

²³ A. Krzyżanowska, *Biała Księga Obronności Chin – pokojowe deklaracje i realia*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2011, nr 20, s. 71.

²⁴ M. Wangrat, *Spór Chin i Japonii o Archipelag Senkaku*, „Forum Politologiczne” 2008, nr 8, s. 203–220; Z. Pan, *Sino-Japanese Dispute over the Diaoyu/Senkaku Islands: The Pending Controversy from the Chinese Perspective*, „Journal of Chinese Political Science” 2007, No. 1 (12), s. 71–92.

kład wprowadzenie do służby pierwszego chińskiego lotniskowca²⁵ (który zdążył już wziąć udział w ćwiczeniach u wybrzeży Tajwanu²⁶) i zwodowanie kolejnego²⁷ czy budowa pierwszej bazy zamorskiej w Dżibuti (oficjalnie nazywanej „centrum logistycznym”)²⁸. Niemniej wydaje się, iż kwestią budzącą największe obawy wśród państw regionu są relatywnie szybko rosnące wydatki militarne Państwa Środka. W 1989 roku wynosiły one 18,336 mld dolarów, a w 2013 roku już 171,381 mld – wzrost był więc ponad dziewięciokrotny. W celach komparatystycznych warto wspomnieć, że w badanym okresie budżet obronny w Stanach Zjednoczonych zwiększył się jedynie o 16% (z 551,839 do 640,221 mld dolarów), a w Japonii o około 27% (z 46,592 do 59,431 mld dolarów)²⁹. Jednocześnie, jak wskazuje Krzyżanowska, oficjalne dane pochodzące z Chin są powszechnie kwestionowane przez zagranicznych analityków³⁰. Przykładowo w 2013 roku Pekin podał, że jego budżet obronny nie przekroczył 120 mld dolarów, podczas gdy amerykańskie źródła rządowe szacowały go na kwotę 145 mld³¹, zaś wyli-

²⁵ Zob. T. Szulc, *Potęga morska Związku Radzieckiego odradza się w... Chinach!*, „Nowa Technika Wojskowa” 2013, nr 2 (261), s. 66–67; szerzej zob. J. Symonides, *Zbrojenia morskie Chińskiej Republiki Ludowej*, „Stosunki Międzynarodowe” 2014, nr 2, t. 50, s. 199–216.

²⁶ M. Dura, *Rośnie napięcie na Morzu Południowochińskim. Lotniskowiec Pekinu ćwiczy koło Tajwanu*, [online] <http://www.defence24.pl/521085,rosnie-napiecie-na-morzu-poludniowochińskim-lotniskowiec-pekinu-cwiczy-kolo-tajwanu> [dostęp: 10.04.2017]; J. Yeh, *Military says it's 'closely monitoring' China's Liaoning carrier near Taiwan*, [online] <http://www.chinapost.com.tw/taiwan/china-taiwan-relations/2016/12/26/487693/Military-says.htm> [dostęp: 10.04.2017].

²⁷ *Your Daily Briefing on China*, [online] http://news.xinhuanet.com/english/2017-04/26/c_136238388.htm [dostęp: 26.04.2017].

²⁸ Zob. A. Panda, *The Chinese Navy's Djibouti Base: A 'Support Facility' or Something More?*, [online] <http://thediplomat.com/2017/02/the-chinese-navys-djibouti-base-a-support-facility-or-something-more/> [dostęp: 10.04.2017]; F. Dubé, *China's Experiment in Djibouti*, [online] <http://thediplomat.com/2016/10/chinas-experiment-in-djibouti/> [dostęp: 10.04.2017]; M. Adamczyk, *Chiny „wychodzą w morze”, czyli pierwsza zamorska baza ChRL w Dżibuti*, [online] <http://peoplesquare.pl/2016/05/19/chiny-wychodza-w-morze-czyli-pierwsza-zamorska-baza-chrl-w-dzibuti/> [dostęp: 10.04.2017].

²⁹ Idem, *Porównanie zmiany potencjału militarnego Chin na tle Rosji, Indii, Stanów Zjednoczonych oraz Japonii w okresie od 1989 do 2013 roku*, [w:] *Aspekty bezpieczeństwa w życiu publicznym*, red. D. Magierek, M. Pogonowski, Koszalin 2015, s. 126–129.

³⁰ A. Krzyżanowska, op. cit., s. 71; zob. szerzej: *Modernizing China's Military Opportunities and Constraints*, Rand Corporation, F49642-01-C-0003, Santa Monica–Washington–Pittsburgh 2005, passim.

³¹ J. Palowski, *Chiny modernizują armię, ukrywają wydatki obronne. Raport Pentagonu*, [online] <http://www.defence24.pl/95445,chiny-modernizuja-armie-ukrywaja-wydatki-obronne-raport-pentagonu> [dostęp: 10.04.2017].

czenia Sztokholmskiego Instytutu Badań nad Pokojem (SIPRI), na których oparte były cytowane powyżej badania, mówiły o kwocie ponad 170 mld dolarów³². Dwa lata później różnice były jeszcze wyraźniejsze: źródła chińskie – 144 mld dolarów, Pentagon – przeszło 180 mld³³, zaś SIPRI – nawet 215 mld dolarów³⁴. W 2020 roku, jak prognozuje amerykański *think tank* RAND, chiński budżet obronny może osiągnąć kwotę nawet 287 mld dolarów, co oznaczałoby wzrost od roku 1989 o około 1465%. Dla porównania amerykańskie wydatki obronne według prognozy Pentagonu mają nie przekroczyć poziomu 600 mld dolarów³⁵, co oznacza wzrost w tym samym okresie o niewiele ponad 8%. Choć powyższe liczby mogą na pierwszy rzut oka robić spore wrażenie, należy pamiętać, że ChRL od początku lat dziewięćdziesiątych nie wydawała na wojsko więcej niż 2,2% PKB³⁶, podczas gdy Stany Zjednoczone niejednokrotnie zbliżały się do poziomu 5% i w żadnym roku nie wydały mniej niż 3% PKB³⁷. Wydaje się jednak, iż uprawniona jest teza mówiąca o tym, że w wyniku akumulacji gospodarczego i militarne go wymiaru potęgi przez Chińską Republikę Ludową aktualnie na obszarze Azji i Pacyfiku mamy do czynienia z dylematem bezpieczeństwa. Dotyczy on prawdopodobnie większości państw regionu, których przywódcy od lat stoją przed problemem interpretacji motywów Pekinu. Z tym właśnie związana jest opisywana funkcja zewnętrzna „Białej Księgi”, skupiająca się na tym, co Sokala i Krzyżanowska określają jako „uspokajanie” i „łagodzenie”. Regularnie publikowana, ma ona za zadanie wpłynąć na recepcję chińskiego postępowania, podkreślając pokojowe i czysto defensywne intencje³⁸.

Można tu dostrzec swego rodzaju dychotomię – z jednej strony na potrzeby zewnętrzne wzrost potęgi Państwa Środka ma być deprecjonowany (zgodnie z zaleceniami Denga), z drugiej zaś strony funkcją wewnętrzną „Księgi” jest rozbudzanie „chińskiej dumy narodowej z dokonań i imponującego rozwoju sił zbrojnych”³⁹. Implikuje to siłą rzeczy konieczność podkre-

³² M. Adamczyk, *Porównanie zmiany...*, op. cit., s. 126–127.

³³ *Annual Report to Congress: Military and Security Developments Involving the People's Republic of China*, Office of the Secretary of Defense, RefID: 117FA69, Washington 2016, s. 77.

³⁴ *SIPRI Military Expenditure Database*, [online] <http://milexdata.sipri.org/> [dostęp: 10.04.2017].

³⁵ *Annual Report...*, op. cit., s. 77.

³⁶ M. Adamczyk, *Porównanie zmiany...*, op. cit., s. 124–127; M. Karczewski, „Wielka Gra” na Oceanie Indyjskim. Chiny, Indie i Stany Zjednoczone w regionalnej rywalizacji mocarstw, „Refleksje” 2012, nr 5, s. 32.

³⁷ M. Adamczyk, *Porównanie zmiany...*, op. cit., s. 126–127.

³⁸ A. Krzyżanowska, op. cit., s. 70.

³⁹ *Ibidem*, s. 71.

ślania sukcesów Pekinu w dziedzinie gospodarczej, politycznej i militarnej. Nie inaczej jest w przypadku „Białej Księgi” 2014 – w przedmowie autorzy odwołują się do głoszonej przez przewodniczącego Xi Jinpinga koncepcji „Chińskiego Marzenia o wielkiej narodowej odnowie”⁴⁰. Choć brzmi to paradoksalnie, ów *Chinese Dream* należy postrzegać zarazem jako odpowiednik i antonim znanego powszechnie *American Dream*. Ma on identyczną funkcję, polegającą na scaleniu całego narodu⁴¹ i skoncentrowaniu jego wysiłków na dziele budowy silnego i dostatniego państwa. Różnica między tymi koncepcjami sprowadza się do przeciwstawienia amerykańskiego indywidualizmu, który „zbudował Amerykę”⁴², konfucjańskiemu kolektywizmowi, w którym dominuje poświęcenie dla „większego dobra narodowego”⁴³. Zheng Wang podkreśla interesujący dobór słów – przewodniczący Xi posługuje się wyrażeniem „odnowa” (zamiast powszechnie stosowanego „wzrostu”) i łączy tym samym do imperialnej historii Chin⁴⁴, wskazując jednocześnie, że kraj wraca na należne mu miejsce w świecie⁴⁵.

Chińska perspektywa własnego kraju i otoczenia międzynarodowego

Chiny za cel strategiczny postawiły sobie stworzenie umiarkowanego społeczeństwa do 2021 roku (setna rocznica powstania Komunistycznej Partii Chin, KPCh) oraz budowę nowoczesnego, zamożnego, silnego, demokratycznego, zaawansowanego kulturowo i harmonijnego kraju socjalistycznego do 2049 roku (stulecie proklamowania Chińskiej Republiki Ludowej)⁴⁶. Warto podkreślić, iż „Biała Księga” zawiera szereg charaktery-

⁴⁰ „Biała Księga” 2014, [online] http://eng.mod.gov.cn/Database/WhitePapers/2015-05/26/content_4586686.htm [dostęp: 11.04.2017].

⁴¹ Rozumianego w sensie politycznym, a nie etnicznym.

⁴² Zob. J. Cullen, *The American Dream. A Short History of an Idea that Shaped a Nation*, New York 2003, passim.

⁴³ Z. Wang, *Not Rising, But Rejuvenating: The “Chinese Dream”*, [online] <http://thediplomat.com/2013/02/chinese-dream-draft/> [dostęp: 11.04.2017]

⁴⁴ Ibidem.

⁴⁵ Zob. szerzej: Z. Wang, *The Chinese Dream: Concept and Context*, „Journal of Chinese Political Science” 2014, No. 1 (19), s. 1–13; T. Xie, *Can the Chinese Dream and the American Dream Coexist?*, [online] <http://thediplomat.com/2015/06/can-the-chinese-dream-and-the-american-dream-coexist/> [dostęp: 11.04.2017]; J. Wasserstrom, *Here’s Why Xi Jinping’s ‘Chinese Dream’ Differs Radically From the American Dream*, [online] <http://time.com/4077693/chinese-dream-xi-jinping/> [dostęp: 11.04.2017].

⁴⁶ „Biała Księga” 2014..., op. cit.

stycznych dla chińskiej retoryki sformułowań, określanych przez Pawła Sokalę mianem „słów kluczy”⁴⁷. Mowa zatem o podążaniu przez ChRL ścieżką pokojowego rozwoju przy jednoczesnym dążeniu do prowadzenia autonomicznej i pokojowej polityki zagranicznej oraz polityki bezpieczeństwa narodowego, które są z zasady defensywne. Ponadto Chiny mają oponować wobec jakichkolwiek przejawów hegemonii, „neointerwencjonizmu” i polityki prowadzonej z pozycji siły, nie przejawiając przy tym hegemonistycznych skłonności⁴⁸. Należy podkreślić, iż po „rozłamie chińsko-radzieckim” oskarżenia o dążenie do hegemonii były kierowane pod adresem Moskwy, zaś obecnie mniej⁴⁹ lub bardziej zawołowana krytyka wymierzona jest w Stany Zjednoczone⁵⁰. W dalszej części autorzy roztaczają wizję zglobalizowanego i wielobiegunowego świata, w którym pomiędzy państwami szeroko rozwijają się współzależności, a kluczowymi wartościami są pokój, rozwój i korzystna dla wszystkich krajów współpraca⁵¹. Są to niewątpliwie kolejne „słowa klucze”. W tym kontekście warto zwrócić uwagę na brak zwyczajowo występującej we wszelakich oficjalnych dokumentach i wypowiedziach frazy o nieingerowaniu w sprawy wewnętrzne innych państw. Zasada nieingerencji to swoisty dogmat chińskiej polityki, wywodzący się jeszcze z zawartego w 1954 roku chińsko-indyjskiego traktatu o przyjaźni. W jego preambule sformułowano słynnych „Pięć Zasad Pokojowego Współistnienia”, które w intencji sygnatariuszy miały stać się normami o charakterze *erga omnes*⁵². Zasada nieingerencji została również zawarta w deklaracji ze szczytu w Bandung (kładącego podwaliny pod Ruch Państw Niezaangażowanych)⁵³ oraz z Forum Współpracy Chin – Afryka (FOCAC) odbywającego

⁴⁷ P. Sokala, op. cit., s. 17.

⁴⁸ „Biała Księga” 2014..., op. cit.

⁴⁹ W sprawach dla Chin żywotnych, jak na przykład kwestia wysp na Morzu Południowochińskim, krytyka często posuwa się o krok dalej. Zob. S. Denyer, *China Rails at 'Hegemony' as U.S. Vows to Continue Sea Patrols*, [online] https://www.washingtonpost.com/world/china-rails-at-hegemony-as-us-vows-to-continue-sea-patrols/2015/11/03/d32eae0a-8236-11e5-8bd2-680fff868306_story.html [dostęp: 12.04.2017].

⁵⁰ S. W. Mosher, *Hegemon: Droga Chin do dominacji*, tłum. M. Kowalczyk, Warszawa 2007, s. 22. Notabene Steven Mosher bez ogródek określa to mianem „freudowskiej projekcji”.

⁵¹ „Biała Księga” 2014..., op. cit.

⁵² T. Okraska, *Spór graniczny między Chińską Republiką Ludową a Republiką Indii*, „Pisma Humanistyczne” 2013, nr 9, s. 40; J. Maj, *Ewolucja stosunków chińsko-indyjskich w latach pięćdziesiątych XX wieku*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Historica” 2008, nr 82, s. 155–156; K. Twarowska, *Od Mao Zedonga do Xi Jinpinga: cechy, cele, kierunki i narzędzia zagranicznej polityki gospodarczej Chińskiej Republiki Ludowej*, „Ekonomia Międzynarodowa” 2015, nr 10, s. 52.

⁵³ T. Wiślak, *Prawo międzynarodowe z perspektywy Chin*, „Gdańskie Studia Azji Wschodniej” 2013, nr 3, s. 10.

się w Addis Abebie w 2003 roku⁵⁴. Należy przy tym podkreślić, iż w ChRL wciąż żywa jest pamięć o „wieku upokorzenia”⁵⁵ i w związku z tym również obawa o możliwą interwencję Zachodu w sprawy wewnętrzne Chin. W Pekinie jako realny traktuje się scenariusz oderwania któregoś z niestabilnych regionów kraju (Tybetu, Sinkiangu czy nawet Hongkongu), co mogłoby być argumentowane na przykład koniecznością ochrony praw człowieka⁵⁶. Biorąc pod uwagę, że w poprzednich wydaniach „Księgi” słowa o nieinterwencji zostały zawarte (czy to bezpośrednio, czy też poprzez odwołanie do „Pięciu Zasad”)⁵⁷, wydaje się, że jest to celowe działanie, mające sygnalizować następującą właśnie fundamentalną zmianę w chińskiej polityce zagranicznej – tym bardziej, że informacje na ten temat pojawiają się w przestrzeni medialnej i dyskursie naukowym już od pewnego czasu⁵⁸.

Jako potencjalne szanse autorzy „Białej Księgi” 2014 wskazują, iż otoczenie zewnętrzne jest sprzyjające, a pozycja i wpływy Chin w środowisku międzynarodowym rosną. Podobnie jak wewnętrzna siła oraz stabilność kraju, w którym poziom życia społeczeństwa wciąż się poprawia. Ponadto za szansę należy uznać fakt, iż Azja staje się światowym środkiem ciężkości zarówno z punktu widzenia gospodarczego, jak i strategicznego. Implikuje to również zagrożenia w postaci wzbierającej fali terroryzmu, separatyzmów (w tym kontekście wymienia się „siły separatystów” w Tybecie i Wschodnim Turkiestanie oraz na Tajwanie) czy lokalnych konfliktów o terytoria przy-

⁵⁴ J. Skrzyp, *Wielki marsz Państwa Środka ku pozycji globalnego ośrodka siły*, „Przełęcz Geopolityczny” 2012, nr 5, s. 59.

⁵⁵ S. W. Mosher, op. cit., s. 26–28; R. Kagan, *Powrót historii i koniec marzeń*, tłum. G. Sałuda, Poznań 2009, s. 33.

⁵⁶ M. Adamczyk, *Relacje chińsko-ukraińskie i chińsko-rosyjskie na tle postawy ChRL wobec Majdanu i aneksji Krymu*, „Wschodnioznawstwo” 2015, s. 30–35; „Dla Chin secesja Krymu jest nie do zaakceptowania”, [online] <https://www.wprost.pl/swiat/438312/Dla-Chin-secesja-Krymu-jest-nie-do-zaakceptowania.html> [dostęp: 12.04.2017].

⁵⁷ „Biała Księga” 2012, [online] <http://eng.mod.gov.cn/Database/WhitePapers/2012.htm> [dostęp: 12.04.2017]; „Biała Księga” 2010, [online] <http://eng.mod.gov.cn/Database/WhitePapers/2010.htm> [dostęp: 12.04.2017].

⁵⁸ Zob. H. Y. Li, Y. Zheng, *Re-interpreting China's Non-intervention Policy towards Myanmar: Leverage, Interest and Intervention*, „Journal of Contemporary China” 2009, Vol. 61, No. 18, s. 617–637; S. N. Romaniuk, T. J. Burgers, *China's 'Arab Pivot' Signals the End of Non-Intervention*, [online] <http://thediplomat.com/2016/12/chinas-arab-pivot-signals-the-end-of-non-intervention/> [dostęp: 12.04.2017]; A. Hou, *Rethinking China's Non-Intervention Policy: Examining China's Stance in Global Governance and Possible Policy Reforms*, [online] <http://utsynergyjournal.org/2016/09/17/rethinking-chinas-non-intervention-policy-examining-chinas-stance-in-global-governance-and-possible-policy-reforms/> [dostęp: 12.04.2017].

graniczne⁵⁹, sporów etnicznych i religijnych. Za najważniejsze punkty zapalne uznaje się Półwysep Koreański i północnowschodnią Azję. Zdaniem Pekinu destabilizująco na sytuację na kontynencie wpływa polityka Japonii, która zmierza do odrzucenia nałożonych na nią po przegranej wojnie światowej ograniczeń⁶⁰. Z chińskiej perspektywy bez reperkusji nie pozostaje również zwiększające się zaangażowanie Stanów Zjednoczonych w regionie⁶¹. W kwestii Tajwanu Chiny nie pozostawiają natomiast wątpliwości, że ich celem jest zjednoczenie wyspy z resztą kraju. Za istotne zagrożenie mają również uchodzić niewymienione z nazwy kraje, które „wtrącają się” w sprawy wysp na Morzu Południowochińskim, co do których „Biała Księga” również nie pozostawia żadnych wątpliwości – uznaje się je w Pekinie za całkowicie przynależące do Chin. Jednocześnie podkreśla się, że ChRL będzie bronić swoich morskich praw i interesów⁶². Wydaje się, iż w ten sposób wyraźnie zarysowuje się kolejna funkcja zewnętrzna „Białej Księgi Obrony”, w myśl której Chiny *explicite* określają interesy, których zamierzają bronić, i przestrzegają inne kraje przed próbami ingerowania czy przeciwdziałania. Jest to wyraźny sygnał pod adresem Stanów Zjednoczonych, wskazujący jednocześnie na szybko rosnące aspiracje Pekinu. Warto przypomnieć, iż Robert Kagan już blisko dekadę temu celnie opisał chińską perspektywę rzeczywistości międzynarodowej: „Chińczycy sądzą, że aby być mocarstwem, muszą być niezależni i samowystarczalni⁶³”.

Niejako osobną kwestią, której został poświęcony stosowny fragment analizowanej strategii bezpieczeństwa, jest przestrzeń kosmiczna. Wskazano, iż Chiny zawsze optują za pokojowym jej wykorzystywaniem i jednocześnie sprzeciwiają się wyścigowi zbrojeń w przestrzeni kosmicznej. Podkreślono jednocześnie, iż niewymienione z nazwy państwa rozpoczęły już

⁵⁹ Których przejawem jest chociażby najnowsza odsłona sporu indyjsko-chińskiego: M. Chan, *China Calls Border Row with India 'The Worst in 30 Years' as Both Sides Dig in Heels*, [online] <http://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/21014-32/china-calls-border-row-india-worst-30-years> [dostęp: 15.07.2017]; N. Maxwell, *This is India's China War, Round Two*, [online] <http://www.scmp.com/week-asia/geopolitics/article/2102555/indias-china-war-round-two> [dostęp: 15.07.2017].

⁶⁰ Należy podkreślić, iż kraj ten niewątpliwie łamie nałożony nań po II wojnie światowej zakaz posiadania okrętów lotniczych (zapewne nie bez „cichej zgody” Stanów Zjednoczonych), argumentując, iż są to „niszczyciele śmigłowcowe” (DDH), a nie lotniskowce. Zob. M. Adamczyk, *Porównanie zmiany...*, op. cit., s. 137.

⁶¹ Zob. więcej: M. Green, K. Hicks, M. Cancian et al., *Asia-Pacific Rebalance 2025: Capabilities, Presence, and Partnerships*, Washington 2016, passim.

⁶² „Biała Księga” 2014..., op. cit.

⁶³ R. Kagan, op. cit., s. 37.

militaryzację tej przestrzeni. Z punktu widzenia Państwa Środka za istotne uznano dążenia do zapewnienia bezpieczeństwa w kosmosie, zaś jego zagospodarowanie ma wspierać rozwój gospodarczy i społeczny kraju⁶⁴.

Siły zbrojne ChRL

W *Białej Księdze Obrony* (2014) wymienione zostały strategiczne zadania postawione przed chińskimi siłami zbrojnymi:

- przeciwdziałanie szerokiemu wachlarzowi sytuacji kryzysowych i zagrożeń militarnych oraz skuteczne zapewnienie suwerenności i integralności terytorialnej Chin oraz ich przestrzeni powietrznej i morskiej;
- ochrona jedności kraju;
- ochrona bezpieczeństwa i interesów ChRL w nowych obszarach;
- ochrona zamorskich interesów kraju;
- utrzymanie zdolności nuklearnego odstraszania i ewentualnej odpowiedzi;
- udział w regionalnej i międzynarodowej współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa oraz utrzymanie pokoju na poziomie regionalnym i światowym;
- przeciwdziałanie infiltracji, separatyzmowi i terroryzmowi w celu utrzymania politycznego bezpieczeństwa Chin oraz stabilności społecznej;
- prowadzenie akcji ratowniczych w przypadku awarii i katastrof naturalnych oraz wsparcie narodowego rozwoju gospodarczego i społecznego⁶⁵.

W „Księdze” zaprezentowano również główne kierunki ewolucji poszczególnych rodzajów sił zbrojnych ChRL. Siły lądowe Chińskiej Armii Ludowo-Wyzwoleńczej (ChALW) mają uzyskać zdolność do operowania na wielu polach działań wojennych jednocześnie oraz prowadzenia połączonych operacji przy wykorzystaniu niewielkich, mobilnych ugrupowań⁶⁶. Flota ChALW ma stopniowo odchodzić od samej tylko obrony wód przybrzeżnych na rzecz łączenia jej z działaniami na otwartym morzu i ochroną chińskich interesów. W tym kontekście należy więc rozpatrywać działania antypirack-

⁶⁴ „Biała Księga” 2014..., op. cit.

⁶⁵ Ibidem.

⁶⁶ Ibidem.

kich zespołów w rogu Afryki⁶⁷, założenie pierwszej chińskiej bazy w Dżibuti czy nabierający tempa program budowy lotniskowców⁶⁸. Marynarka ma również uzyskać zdolności w zakresie skutecznego odstraszenia i odpowiedzi na atak⁶⁹. Marcin Kaczmarek podkreśla, że „uwypuklenie roli marynarki wojennej stanowi także odpowiedź na poszerzanie się zakresu chińskich interesów polityczno-gospodarczych w skali globalnej, w tym realizowaną koncepcję morskiego Nowego Jedwabnego Szlaku”⁷⁰. W „Księdze” podkreślono, iż siły lotnicze muszą uzyskać realne zdolności ofensywne oraz w zakresie strategicznej projekcji sił, a także zbudować z informatyzowany system obrony przeciwlotniczej. Uwypuklono również kluczowe znaczenie broni jądrowej dla zapewnienia suwerenności i bezpieczeństwa kraju. Jednocześnie zwrócono uwagę, iż Chiny wyrzekają się użycia (a także gróźb użycia) tego rodzaju broni jako pierwsze⁷¹. Podkreślono ponadto potrzebę modernizacji sił strategicznych, aby mogły one pełnić skuteczną funkcję odstraszącą oraz posiadać potencjał do precyzyjnych uderzeń średniego i dalekiego zasięgu⁷². Jak można zauważyć, ChALW przechodzi kompleksową reformę i szeroko zakrojoną modernizację, która ma jej zapewnić zdolność prowadzenia skutecznych działań ofensywnych⁷³, co niewątpliwie wzbudza niepokój państw ościennych. Jak podkreśla Marta Myszkiewicz, „największe kontrowersje budzi zapis o rozbudowie marynarki morskiej”⁷⁴. Niewątpliwie podkreślenie roli marynarki w ochronie chińskich globalnych intere-

⁶⁷ Zob. A. Nitka, *Europejskie tournée chińskich okrętów*, „Nowa Technika Wojskowa” 2015, nr 3 (286), s. 86–92; Z. Śliwa, *Marynarka Wojenna Chin w walce z piratami*, „Przełęcz Morski” 2010, nr 7 (37), s. 4–11.

⁶⁸ *Chiny zwodowały drugi lotniskowiec*, [online] http://www.altair.com.pl/news/view?news_id=22150 [dostęp: 27.04.2017]; P. Behrendt, *Ile lotniskowców planują Chiny?*, [online] <http://www.konflikty.pl/aktualnosci/wiadomosci/ile-lotniskowcow-planuja-chiny/> [dostęp: 27.04.2017].

⁶⁹ „Biała Księga” 2014..., op. cit.

⁷⁰ M. Kaczmarek, *Chiny publikują...*, op. cit.

⁷¹ „Biała Księga” 2014..., op. cit.

⁷² Ibidem; więcej na temat modernizacji chińskich sił rakietowych zob. T. Szulc, *Chińskie rakiety balistyczne*, „Nowa Technika Wojskowa” 2010, nr 4 (227), s. 36–50; R. Ciastoń, *Chińskie siły strategiczne*, [online] <http://www.psz.pl/117-polityka/rafal-ciaston-chinskie-sily-strategiczne> [dostęp: 13.04.2017]; S. Tiezzi, *The New Military Force in Charge of China's Nuclear Weapons*, [online] <http://thediplomat.com/2016/01/the-new-military-force-in-charge-of-chinas-nuclear-weapons/> [dostęp: 13.04.2017].

⁷³ Zob. szerzej: C. Mu, *The Logic Behind China's Military Reforms*, [online] <http://thediplomat.com/2015/12/the-logic-behind-chinas-military-reforms/> [dostęp: 13.04.2017]; Y. Y. Lin, *The Implications of China's Military Reforms*, [online] <http://thediplomat.com/2016/03/the-implications-of-chinas-military-reforms/> [dostęp: 13.04.2017].

⁷⁴ M. Myszkiewicz, op. cit.

sów i jej dążenie do uzyskania zdolności operowania z dala od własnych brzegów jest kolejnym Rubikonem, który w sferze deklaratywnej zostaje przekroczony w bieżącej edycji „Białej Księgi”. Zasadne w tym kontekście wydają się wątpliwości co do realizacji funkcji zewnętrznych „Białej Księgi” w zakresie budowy zaufania i zmniejszenia napięcia w regionie. Zdaniem autora mamy tu raczej do czynienia z deklaracjami na użytek wewnętrzny (dalsze rozbudzanie dumy narodowej u Chińczyków) oraz z kontynuacją tego, co w poprzednim rozdziale zostało określone jako stanowcza artykulacja własnych interesów, będąca jednocześnie przestrożą dla „konkurentów” na obszarze Azji i Pacyfiku.

Pozostałe aspekty

Kilkakrotnie na łamach „Białej Księgi” podkreślono wyzwania wynikające z informatyzacji konfliktów zbrojnych i jak wskazuje Łukasz Gacek, za cel obrano „zwycięzanie z informatyzowanych wojen lokalnych”⁷⁵. Gacek zwraca również uwagę, że jest to istotna zmiana jakościowa w stosunku do wcześniejszych odsłon chińskiej strategii bezpieczeństwa, w których była co najwyżej mowa o „wygrywaniu wojen lokalnych w warunkach informatyzacji”⁷⁶. Cyberprzestrzeń w „Księdze” jest przedstawiona nie tylko jako ważna dziedzina bezpieczeństwa narodowego (również w zakresie bezpieczeństwa militarnego), ale także fundament rozwoju gospodarczego i społecznego. Autorzy strategii zwracają uwagę, że rywalizacja w cyberprzestrzeni zaostrza się, a Chiny są główną ofiarą ataków hakerskich⁷⁷. O ile z pierwszą częścią tego stwierdzenia trudno się nie zgodzić, o tyle w świetle uprzednio przeprowadzonych przez autora badań nie należy postrzegać Państwa Środka jedynie jako ofiary aktów cyberprzestępczości⁷⁸. Wzmianki doczekała się również kwestia trwającej rewolucji w sprawach wojskowych (RMA)⁷⁹.

⁷⁵ Ł. Gacek, *Projekcja siły Chińskiej Republiki Ludowej na Oceanie Indyjskim*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2016, nr 3, s. 132.

⁷⁶ Ibidem.

⁷⁷ „Biała Księga” 2014..., op. cit.

⁷⁸ Zob. M. Adamczyk, K. Baraniuk, *Służby wywiadowcze Chińskiej Republiki Ludowej – zarys struktur i metod działalności*, „Studia Orientalne” 2017, nr 2 (12) (w druku); M. Adamczyk, *Cyberszpiegostwo w relacjach chińsko-amerykańskich w kontekście potencjalnej zmiany światowego hegemonu*, [w:] *Bezpieczeństwo w cyberprzestrzeni wyzwaniem XXI wieku – teoria i praktyka*, red. T. R. Dębowski (w druku).

⁷⁹ *Revolution in military affairs* (RMA); zob. szerzej: T. Kamiński, *Chiny a amerykańska rewolucja w dziedzinie wojskowości*, [w:] *Fenomen Chin. Wybrane problemy polityki wewnętrznej i zagranicznej Chińskiej Republiki Ludowej*, red. M. Pietrasiak, Łódź 2007, s. 179–203; M. Lekowski, *Współczesna rewolucja w dziedzinie wojskowości. Analiza wybranych aspektów i cech charakterystycznych*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2011, nr 19,

Ponadto podkreślono wagę zadań chińskich sił zbrojnych w zakresie takich wojskowych operacji reagowania kryzysowego – operacji wojskowych innych niż wojna (MOOTW)⁸⁰ – jak ratownictwo i zapobieganie klęskom żywiołowym, przeciwdziałanie terroryzmowi, utrzymywanie stabilności, ochrona praw i interesów, utrzymanie pokoju oraz międzynarodowa pomoc humanitarna⁸¹. Osobnego rozdziału doczekała się kwestia międzynarodowej współpracy wojskowej, w ramach której podkreślone zostały relacje z Rosją⁸² i Stanami Zjednoczonymi⁸³, a także potrzeba dalszego ich rozwoju z niewymienionymi z nazwy państwami regionu Azji i Pacyfiku oraz krajami europejskimi, afrykańskimi i latynoamerykańskimi⁸⁴. Wreszcie zaakcentowano chęć dalszego udziału sił zbrojnych ChRL w misjach pokojowych ONZ⁸⁵.

Podsumowanie

Chiny, publikując regularnie *Białą Księgę Obrony*, realizują liczne cele polityki zagranicznej i wewnętrznej. Jawna strategia bezpieczeństwa ma w założeniu przyczynić się do budowy wzajemnego zaufania i zmniejszenia napięcia w regionie i na świecie oraz rozwiązać obawy społeczności międzynarodowej *sensu stricto* co do rosnącej potęgi militarnej Chińskiej Republiki Ludowej. Decydenci w Pekinie czynili do tej pory wiele, aby stworzyć spójny wizerunek godnego zaufania członka społeczności międzynarodowej i kraju, który nie stanowi (i nie będzie stanowić) zagrożenia dla pozostałych. Z drugiej strony wzrost potęgi gospodarczej i militarnej staje się co raz trudniejszy do ukrycia. Stanowcza postawa w kwestii roszczeń terytorial-

s. 265–283; M. Górka, *Cyberwojna – bezgraniczne niebezpieczeństwo*, [w:] *Bezpieczeństwo w świecie przedstawionym a kultura bezpieczeństwa*, red. N. Gburzyńska, J. Rak, M. Weltrowska, Toruń 2016, s. 234–251.

⁸⁰ *Military operations other than war* (MOOTW); zob. więcej na ten temat na stronie internetowej chińskiego MON: *Military Operations Other Than War*, [online] <http://eng.mod.gov.cn/Database/MOOTW/index.htm> [dostęp: 15.04.2017].

⁸¹ „*Biała Księga*” 2014..., op. cit.

⁸² Zob. M. Adamczyk, *Współpraca wojskowa kluczowym elementem relacji między Federacją Rosyjską a Chińską Republiką Ludową*, [w:] *Oblicza współczesnego terroryzmu*, red. G. Libor, e-bookowo.pl 2016, s. 182–191.

⁸³ Zob. idem, *W kierunku podważenia statusu państwa hegemonicznego: przegląd głównych aspektów współczesnych chińsko-amerykańskich stosunków gospodarczych i wojskowych*, [w:] *Wybrane determinanty polityki bezpieczeństwa XX wieku. Terroryzm i cyberbezpieczeństwo*, red. M. Górka, Poznań 2017 (w druku).

⁸⁴ „*Biała Księga*” 2014..., op. cit.

⁸⁵ Ibidem.

nych na Morzach Południowo- i Wschodniochińskim oraz rosnące zdolności projekcji siły z dala od własnych granic muszą budzić obawy w wielu stolicach w regionie. Tym bardziej, że – jak pokazuje najnowsza edycja „Białej Księgi” – Państwo Środka łączy stanowcze działania z bardziej asertywnym stylem oficjalnych dokumentów. Interesy geopolityczne zostają tam jasno określone, a jednocześnie Pekin wysyła sygnały do innych państw, aby te nie próbowały w nie ingerować. Interesująca jest również funkcja, jaką „Księga” pełni w polityce wewnętrznej Chin – ma ona za zadanie rozbudzić dumę narodową u Chińczyków dzięki dyskutowaniu sukcesów gospodarczych, politycznych i w pewnym sensie również militarnych, a także skoncentrować wysiłek całego narodu na tworzeniu silnego państwa w ramach realizacji „chińskiego marzenia”.

Chińska strategia bezpieczeństwa opublikowana w 2015 roku to również szereg symptomów wskazujących na rosnące ambicje mocarstwowe Pekinu. W „Białej Księdze” brakło zwyczajowej formuły o stosowaniu zasady nieingerencji w sprawy wewnętrzne innych państw. Jak wspomniano, zasada ta stanowiła do tej pory dogmat w chińskiej polityce, co znajdowało odzwierciedlenie w kolejnych oficjalnych dokumentach i wypowiedziach decydentów i dyplomatów. Brak tego odwołania zdaje się nieprzypadkowy, jeżeli spojrzeć na kolejne ważne deklaracje zawarte w „Księdze”. Podkreślono rolę marynarki wojennej w ochronie chińskich interesów, a ponadto wskazano na potrzebę rozbudowy jej potencjału ofensywnego i przejście do działań również na morzach otwartych. Strategia zawiera równocześnie deklarację wzmocnienia sił lotniczych i strategicznych oraz stworzenia sił lądowych zdolnych do szybkiej reakcji.

Z lektury „Białej Księgi” 2014 wyłania się skomplikowany i dychotomiczny obraz Chin. Z jednej strony przywódca kraju opowiada się za powszechną współpracą i jak sami twierdzą, przeciwstawiają się wszelakim przejawom hegemonizmu. Z drugiej zaś stają się oni w dużej mierze świadomi „wagi” swojego kraju w relacjach międzynarodowych. Xi Jinping dysponuje coraz potężniejszą armią, która w efekcie szeroko zakrojonych procesów modernizacyjnych staje się liczącą siłą na obszarze Azji i Pacyfiku. Pekin wykazuje się nieustępliwością w kwestii spornych wysepek w archipelagach na Morzu Wschodnio- i Południowochińskim, a ponadto w dokumentach takich jak „Księga” zapowiada ochronę własnych interesów na całym świecie. W tym kontekście interesująco zapowiada się kolejna edycja chińskiej strategii bezpieczeństwa, która powinna się ukazać w 2017 roku.

INDICATORS OF CHINA'S FOREIGN POLICY EVOLUTION
IN DEFENCE WHITE PAPER (2014)

ABSTRACT

The aim of this article is to analyse the signs of a change that is taking place in China's foreign policy, which are to be found in China's Defence White Paper published in 2015. It is intended to expand domestic research on the subject and bring the reader closer to the content and the role of the latest edition of China's defence strategy, while pointing to and explaining the indications of an increasing self-assertion in Beijing's policymaking. Furthermore, this paper will include detailed information on the question of China's increasing defence expenditure, goals that Beijing sets out for its armed forces as well as the declared direction their modernization. Not without significance is also the analysis of the Chinese perspective on the international environment and the importance of the non-interference rule for China's foreign policy.

KEYWORDS

China, Defense White Paper, Asia Pacific, Foreign Policy Evolution

BIBLIOGRAFIA

1. Adamczyk M., Baraniuk K., *Służby wywiadowcze Chińskiej Republiki Ludowej – zarys struktur i metod działalności*, „Studia Orientalne” 2017, nr 2 (12) (w druku).
2. Adamczyk M., *Chiny „wychodzą w morze”, czyli pierwsza zamorska baza ChRL w Dżibuti*, [online] <http://peoplesquare.pl/2016/05/19/chiny-wychodza-w-morze-czyli-pierwsza-zamorska-baza-chrl-w-dzibuti/> [dostęp: 10.04.2017].
3. Adamczyk M., *Instytuty Konfucjusza jako narzędzie chińskiej miękkiej siły*, „Ogrody Nauk i Sztuk” 2016, nr 6.
4. Adamczyk M., *Media we współczesnym państwie totalitarnym na przykładzie Chińskiej Republiki Ludowej*, [w:] *Media XXI wieku. Studia interdyscyplinarne*, red. A. Momot, A. Drabina, Wrocław 2016.
5. Adamczyk M., *Najważniejsze zagadnienia stosunków chińsko-japońskich po II wojnie światowej*, „Racja Stanu” 2015–2016, nr 2–1 (18–19).
6. Adamczyk M., *Porównanie zmiany potencjału militarnego Chin na tle Rosji, Indii, Stanów Zjednoczonych oraz Japonii w okresie od 1989 do 2013 roku*, [w:] *Aspekty bezpieczeństwa w życiu publicznym*, red. D. Magierek, M. Pogonowski, Koszalin 2015.
7. Adamczyk M., *Relacje chińsko-ukraińskie i chińsko-rosyjskie na tle postawy ChRL wobec Majdanu i aneksji Krymu*, „Wschodnioznawstwo” 2015.
8. Adamczyk M., *Cyberszpiegostwo w relacjach chińsko-amerykańskich w kontekście potencjalnej zmiany światowego hegemonu*, [w:] *Bezpieczeństwo w cyberprzestrzeni wyzwaniem XXI wieku – teoria i praktyka*, red. T. R. Dębowski (w druku).
9. Adamczyk M., *W kierunku podważenia statusu państwa hegemonicznego: historia stosunków chińsko-amerykańskich do 2010 roku*, „Symbolae Europaeae” 2016, nr 9.
10. Adamczyk M., *W kierunku podważenia statusu państwa hegemonicznego: przegląd głównych aspektów współczesnych chińsko-amerykańskich stosunków gospodarczych i wojskowych*, [w:] *Wybrane determinanty polityki bezpieczeństwa XX wieku. Terroryzm i cyberbezpieczeństwo*, red. M. Górka, Poznań 2017 (w druku).

11. Adamczyk M., *Współpraca wojskowa kluczowym elementem relacji między Federacją Rosyjską a Chińską Republiką Ludową*, [w:] *Oblicza współczesnego terroryzmu*, red. G. Libor, e-bookowo.pl 2016.
12. *Annual Report to Congress: Military and Security Developments Involving the People's Republic of China*, Office of the Secretary of Defense, RefID: 117FA69, Washington 2016.
13. Babbie E., *Badania społeczne w praktyce*, tłum. A. Kłoskowska-Dudzińska, Warszawa 2005.
14. Behrendt P., *Ile lotniskowców planują Chiny?*, [online] <http://www.konflikty.pl/aktualnosc/wiadomosci/ile-lotniskowcow-planuja-chiny/> [dostęp: 27.04.2017].
15. „*Biała Księga*” 2010, [online] <http://eng.mod.gov.cn/Database/WhitePapers/2010.htm> [dostęp: 12.04.2017].
16. „*Biała Księga*” 2012, [online] <http://eng.mod.gov.cn/Database/WhitePapers/2012.htm> [dostęp: 12.04.2017].
17. „*Biała Księga*” 2014, [online] http://eng.mod.gov.cn/Database/WhitePapers/2015-05/26/content_4586686.htm [dostęp: 11.04.2017].
18. Brunet A., Guichard J. P., *Chiny światowym hegemonem?*, tłum. A. Bilik, Warszawa 2011.
19. Chan M., *China Calls Border Row with India 'The Worst in 30 Years' as Both Sides Dig in Heels*, [online] <http://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/2101432/china-calls-border-row-india-worst-30-years> [dostęp: 15.07.2017].
20. Chen Q., *The Taiwan Strait Crisis. Causes, Scenarios, and Solutions*, [w:] *Across the Taiwan Strait: Mainland China, Taiwan, and the 1995–1996 Crisis*, ed. S. Zhao, New York 1999.
21. Chin J., *China Says Prepared to Lead Global Economy if Necessary*, [online] <http://www.wsj.com/articles/china-says-prepared-to-lead-global-economy-if-necessary-1485178890> [dostęp: 1.05.2017].
22. *Chiny zwodowały drugi lotniskowiec*, [online] http://www.altair.com.pl/news/view?news_id=22150 [dostęp: 27.04.2017].
23. Ciastoń R., *Chińskie siły strategiczne*, [online] <http://www.psz.pl/117-polityka/rafal-ciaston-chinskie-sily-strategiczne> [dostęp: 13.04.2017].
24. Cullen J., *The American Dream. A Short History of an Idea that Shaped a Nation*, New York 2003.
25. Denyer S., *China Rails at 'Hegemony' as U.S. Vows to Continue Sea Patrols*, [online] https://www.washingtonpost.com/world/china-rails-at-hegemony-as-us-vows-to-continue-sea-patrols/2015/11/03/d32eae0a-8236-11e5-8bd2-680fff868306_story.html [dostęp: 12.04.2017].
26. *Diplomat Says China Would Assume World Leadership if Needed*, [online] <http://www.reuters.com/article/us-china-usa-politics-idUSKBN1570ZZ> [dostęp: 1.05.2017].
27. „*Dla Chin secesja Krymu jest nie do zaakceptowania*”, [online] <https://www.wprost.pl/swiat/438312/Dla-Chin-secesja-Krymu-jest-nie-do-zaakceptowania.html> [dostęp: 12.04.2017].
28. Dubé F., *China's Experiment in Djibouti*, [online] <http://thediplomat.com/2016/10/chinas-experiment-in-djibouti/> [dostęp: 10.04.2017].
29. Dura M., *Chińska „Biała Księga” budzi obawy świata*, [online] <http://www.defence24.pl/232068,chinska-biala-ksiega-budzi-obawy-swiata> [dostęp: 1.05.2017].
30. Dura M., *Rośnie napięcie na Morzu Południowochińskim. Lotniskowiec Pekinu ćwiczy koło Tajwanu*, [online] <http://www.defence24.pl/521085,rosnie-napiecie-na-morzu-poludniowochinskim-lotniskowiec-pekiniu-cwiczy-kolo-tajwanu> [dostęp: 10.04.2017].

31. Gacek Ł., *Projekcja siły Chińskiej Republiki Ludowej na Oceanie Indyjskim*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2016, nr 3.
32. Górka M., *Cyberwojna – bezgraniczne niebezpieczeństwo*, [w:] *Bezpieczeństwo w świecie przedstawionym a kultura bezpieczeństwa*, red., N. Gburzyńska, J. Rak, M. Weltrowska, Toruń 2016.
33. Green M., Hicks K., Cancian M. et al., *Asia-Pacific Rebalance 2025: Capabilities, Presence, and Partnerships*, Washington 2016.
34. Haliżak E., *Spór o archipelagi na Morzu Południowochińskim – znaczenie dla międzynarodowego prawa morza i bezpieczeństwa w regionie*, [w:] *Prawo, instytucje i polityka w procesie globalizacji. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Januszowi Symonidesowi*, red. E. Haliżak, R. Kuźniar, Warszawa 2003.
35. Hou A., *Rethinking China's Non-Intervention Policy: Examining China's Stance in Global Governance and Possible Policy Reforms*, [online] <http://utsynergyjournal.org/2016/09/17/rethinking-chinas-non-intervention-policy-examining-chinas-stance-in-global-governance-and-possible-policy-reforms/> [dostęp: 12.04.2017].
36. Kaczmarek M., *Chiny publikują białą księgę nt. strategii wojskowej*, [online] <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2015-06-10/chiny-publikuja-biala-ksiegent-strategii-wojskowej> [dostęp: 1.05.2017].
37. Kaczmarek M., *Jedwabna globalizacja. Chińska wizja ładu międzynarodowego*, „Punkt Widzenia OSW” 2016, nr 60.
38. Kagan R., *Powrót historii i koniec marzeń*, tłum. G. Sałuda, Poznań 2009.
39. Kamiński T., *Chiny a amerykańska rewolucja w dziedzinie wojskowości*, [w:] *Fenomen Chin. Wybrane problemy polityki wewnętrznej i zagranicznej Chińskiej Republiki Ludowej*, red. M. Pietrasiak, Łódź 2007.
40. Karczewski M., *„Wielka Gra” na Oceanie Indyjskim. Chiny, Indie i Stany Zjednoczone w regionalnej rywalizacji mocarstw*, „Refleksje” 2012, nr 5.
41. Kolka M. A., *Czynniki wzrostu PKB i perspektywy rozwoju gospodarczego Chin do 2015 roku*, „Międzynarodowe Stosunki Gospodarcze – Wybrane Podmioty i Procesy Gospodarki Światowej” 2012, nr 122.
42. Krzyżanowska A., *Biała Księga Obronności Chin – pokojowe deklaracje i realia*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2011, nr 20.
43. Kuźniar R., *Międzynarodowe stosunki polityczne*, [w:] *Stosunki międzynarodowe. Geneza, struktura, dynamika*, red. E. Haliżak, R. Kuźniar, Warszawa 2006.
44. Lekowski M., *Współczesna rewolucja w dziedzinie wojskowości. Analiza wybranych aspektów i cech charakterystycznych*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2011, nr 19.
45. *Leksykon politologii*, red. A. Antoszewski, R. Herbut, Wrocław 2004.
46. Li H. Y., Zheng Y., *Re-interpreting China's Non-intervention Policy towards Myanmar: Leverage, Interest and Intervention*, „Journal of Contemporary China” 2009, Vol. 61, No. 18.
47. Lin Y. Y., *The Implications of China's Military Reforms*, [online] <http://thediplomat.com/2016/03/the-implications-of-chinas-military-reforms/> [dostęp: 13.04.2017].
48. Maj J., *Ewolucja stosunków chińsko-indyjskich w latach pięćdziesiątych XX wieku*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Historica” 2008, nr 82.
49. Maxwell N., *This is India's China War, Round Two*, [online] <http://www.scmp.com/week-asia/geopolitics/article/2102555/indias-china-war-round-two> [dostęp: 15.07.2017].

50. *Military Operations Other Than War*, [online] <http://eng.mod.gov.cn/Database/MOOWT/index.htm> [dostęp: 15.04.2017].
51. *Modernizing China's Military Opportunities and Constraints*, Rand Corporation, F4-9642-01-C-0003, Santa Monica–Washington–Pittsburgh 2005.
52. Mosher S. W., *Hegemon: Droga Chin do dominacji*, tłum. M. Kowalczyk, Warszawa 2007.
53. Mu C., *The Logic Behind China's Military Reforms*, [online] <http://thediplomat.com/2015/12/the-logic-behind-chinas-military-reforms/> [dostęp: 13.04.2017].
54. Myszkievicz M., *Chiny przedstawiły nową strategię wojskową*, [online] <http://www.psz.pl/139-chiny/chiny-przedstawily-nowa-strategie-wojskowa> [dostęp: 1.05.2017].
55. Nitka A., *Europejskie tournée chińskich okrętów*, „Nowa Technika Wojskowa” 2015, nr 3 (286).
56. Okraska T., *Spór graniczny między Chińską Republiką Ludową a Republiką Indii*, „Pisma Humanistyczne” 2013, nr 9.
57. Palowski J., *Chiny modernizują armię, ukrywają wydatki obronne. Raport Pentagonu*, [online] <http://www.defence24.pl/95445,chiny-modernizuja-armie-ukrywaja-wydatki-obronne-raport-pentagonu> [dostęp: 10.04.2017].
58. Pan Z., *Sino-Japanese Dispute over the Diaoyu/Senkaku Islands: The Pending Controversy from the Chinese Perspective*, „Journal of Chinese Political Science” 2007, No. 1 (12).
59. Panda A., *The Chinese Navy's Djibouti Base: A 'Support Facility' or Something More?*, [online] <http://thediplomat.com/2017/02/the-chinese-navys-djibouti-base-a-support-facility-or-something-more/> [dostęp: 10.04.2017].
60. Romaniuk S. N., Burgers T. J., *China's 'Arab Pivot' Signals the End of Non-Intervention*, [online] <http://thediplomat.com/2016/12/chinas-arab-pivot-signals-the-end-of-non-intervention/> [dostęp: 12.04.2017].
61. Scobell A., *Show of Force: Chinese Soldiers, Statesmen, and the 1995–1996 Taiwan Strait Crisis*, „Political Science Quarterly” 2000, No. 115.
62. Skrzyp J., *Wielki marsz Państwa Środka ku pozycji globalnego ośrodka siły*, „Przegląd Geopolityczny” 2012, nr 5.
63. Smolarek M., *Narodowa strategia obrony Chińskiej Republiki Ludowej*, „Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa” 2012, nr 2.
64. Sokala P., *Strategia regionalna Chińskiej Republiki Ludowej*, „Forum Politologiczne” 2008, nr 8.
65. Symonides J., *Spory terytorialne na Morzu Południowochińskim. Czy powrót „dyplomacji kanonierek”?*, „Stosunki Międzynarodowe” 2012, nr 2.
66. Symonides J., *Zbrojenia morskie Chińskiej Republiki Ludowej*, „Stosunki Międzynarodowe” 2014, nr 2, t. 50.
67. Szulc T., *Chińskie rakiety balistyczne*, „Nowa Technika Wojskowa” 2010, nr 4 (227).
68. Szulc T., *Potęga morska Związku Radzieckiego odradza się w... Chinach!*, „Nowa Technika Wojskowa” 2013, nr 2 (261).
69. Śliwa Z., *Marynarka Wojenna Chin w walce z piratami*, „Przegląd Morski” 2010, nr 7 (37).
70. Tiezzi S., *The New Military Force in Charge of China's Nuclear Weapons*, [online] <http://thediplomat.com/2016/01/the-new-military-force-in-charge-of-chinas-nuclear-weapons/> [dostęp: 13.04.2017].
71. Twarowska K., *Od Mao Zedonga do Xi Jinpinga: cechy, cele, kierunki i narzędzia zagranicznej polityki gospodarczej Chińskiej Republiki Ludowej*, „Ekonomia Międzynarodowa” 2015, nr 10.

72. Wang Z., *Not Rising, But Rejuvenating: The "Chinese Dream"*, [online] <http://thediplomat.com/2013/02/chinese-dream-draft/> [dostęp: 11.04.2017].
73. Wang Z., *The Chinese Dream: Concept and Context*, "Journal of Chinese Political Science" 2014, No. 1 (19).
74. Wangrat M., *Spór Chin i Japonii o Archipelag Senkaku*, „Forum Politologiczne” 2008, nr 8.
75. Wasserstrom J., *Here's Why Xi Jinping's 'Chinese Dream' Differs Radically From the American Dream*, [online] <http://time.com/4077693/chinese-dream-xi-jinping/> [dostęp: 11.04.2017].
76. White Papers. China's Military Strategy. The State Council Information Office of the People's Republic of China, May 2015, Beijing, [online] <http://eng.mod.gov.cn/Data-base/WhitePapers/index.htm> [dostęp: 12.04.2017].
77. Widłak T., *Prawo międzynarodowe z perspektywy Chin*, „Gdańskie Studia Azji Wschodniej” 2013, nr 3.
78. Xie T., *Can the Chinese Dream and the American Dream Coexist?*, [online] <http://thediplomat.com/2015/06/can-the-chinese-dream-and-the-american-dream-coexist/> [dostęp: 11.04.2017].
79. Yeh J., *Military says it's 'closely monitoring' China's Liaoning carrier near Taiwan*, [online] <http://www.chinapost.com.tw/taiwan/china-taiwan-relations/2016/12/26/487693/Military-says.htm> [dostęp: 10.04.2017].
80. *Your Daily Briefing on China*, [online] http://news.xinhuanet.com/english/2017-04/26/c_136238388.htm [dostęp: 26.04.2017].
81. Ziętek A. W., *Soft power Chińskiej Republiki Ludowej. Soft power z chińską specyfiką*, „Teki Komisji Politologii i Stosunków Międzynarodowych” 2010, nr 5.

